

JAARVERSLAG RAVON 2006

In dit jaarverslag passeren de belangrijkste zaken met betrekking tot RAVON de revue. Er is zowel informatie over de vrijwilligersactiviteiten als over de werkorganisatie opgenomen. Een bondige versie van dit jaarverslag wordt als kleurenbrochure uitgegeven. De werkorganisatie van de Stichting RAVON is gehuisvest op de Radboud Universiteit te Nijmegen en op de Universiteit van Amsterdam (Werkgroep Monitoring).

DE STICHTING RAVON

RAVON coördineert de inventarisatie en monitoring van reptielen, amfibieën en vissen door vrijwilligers in Nederland. Op basis van deze gegevens zet RAVON zich in voor betere bescherming en het duurzaam behouden van de soorten en hun leefgebieden. Honderden deskundige en enthousiaste vrijwilligers inventariseren en monitoren jaarlijks vele gebieden. RAVON werkt op twee locaties: de Werkgroep Monitoring in Amsterdam coördineert de meetnetten amfibieën en reptielen in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring. In Nijmegen wordt o.a. gewerkt aan verspreidingsonderzoek en soortbescherming. RAVON voert ook professionele inventarisaties uit, evenals kennisintensieve opdrachten. Verder werken we aan voorlichting en geven we praktijkgerichte cursussen. Bovendien is RAVON actief bij het opstellen en uitvoeren van beschermingsplannen, zoals voor de boomkikker en de knoflookpad.

DONATEURS EN GEGEVENS

Het aantal donateurs is in 2006 flink gegroeid naar 860. Veel donateurs zijn actief in het veld met inventariseren en monitoren. Evenals in 2005 konden in 2006 weer opvallend veel gegevens aan het landelijk databestand worden gekoppeld. In totaal ging het om circa 47.000 records! Daarmee groeide het databestand tot ruim over de 400.000 waarnemingen.

WEEKEINDEN

RAVON organiseert jaarlijks twee inventarisatieweekenden. Met Hemelvaart gaat de aandacht vooral uit naar amfibieën en reptielen. In oktober is er een vissenweekeinde.

Hemelvaartweekeinde 2006, Drenthe

Het traditionele Hemelvaartweekend vond in 2006 in de provincie Drenthe plaats. Er namen 35 personen deel aan het weekend. Zij gingen in kleine groepen van drie tot zeven personen op pad, om het voorkomen van amfibieën en reptielen te onderzoeken. Slecht onderzochte gebieden in het midden, zuiden en oosten van Drenthe werden bezocht. Er werden elf soorten amfibieën en vier soorten reptielen aangetroffen, waaronder kamsalamander, knoflookpad, rugstreeppad, heikikker, adder en zandhagedis. De poelkikker werd maar liefst in 28 nieuwe kilometerhokken waargenomen, de heikikker werd in 13 nieuwe

kilometerhokken gevonden. Tijdens het weekend zijn veel waarnemingen in 'witte gebieden' verzameld.

Voor meer informatie over en de resultaten van het weekend, kunt u het rapport via de website (www.ravon.nl) downloaden.

Vissenweekeinde 2006, Achterhoek

Met 41 deelnemers was het vissenweekend van 2006 een groot succes. Mede door subsidies van Waterschap Rijn & IJssel, Gemeente Winterswijk en Sportvisserij Nederland was de prijs voor de deelnemers wederom laag. Eén van de hoogtepunten van het weekend was de prachtige diapresentatie verzorgd door onderwaterfotograaf Willem Kolvoort. Ook is er een schat aan informatie verzameld over de visfauna in deze regio. Tijdens de inventarisaties zijn er veel leuke soorten aangetroffen, zoals beekprik, bittervoorn, serpeling en kopvoorn. Ook is er tijdens een avondexcursie succesvol gezocht naar grote modderkruiper. Het weekend is afgesloten met een excursie naar het Duitse deel van de Berkel.

WERKGROEPEN EN AFDELINGEN

RAVON kent een aantal afdelingen en werkgroepen, die actief zijn met inventarisatie, monitoring, onderzoek, bescherming, het geven van voorlichting en beheerswerk. Hieronder zijn de activiteiten van enkele van deze afdelingen en werkgroepen nader uiteengezet.

RAVON-afdelingen

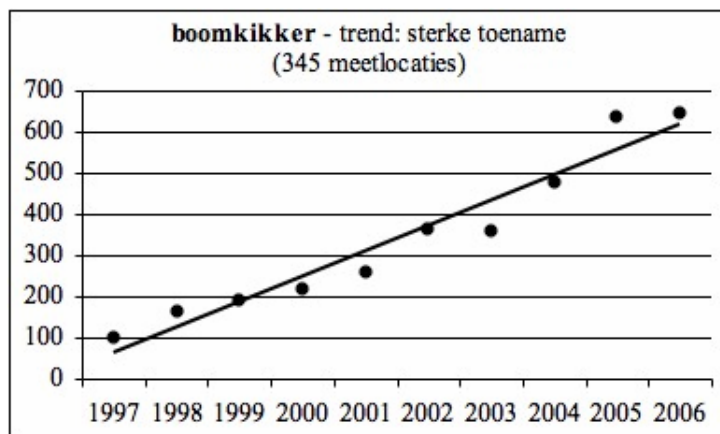
Enkele bijzondere projecten die binnen de afdelingen spelen zijn de Drentse, Limburgse en Gelderse verspreidingsatlassen over de amfibieën en reptielen die in voorbereiding zijn.

In Noord-Brabant wordt in een samenwerkingsverband tussen RAVON, Bureau Waardenburg en Bureau Natuurbalans - Limes Divergens gewerkt aan een visatlas.

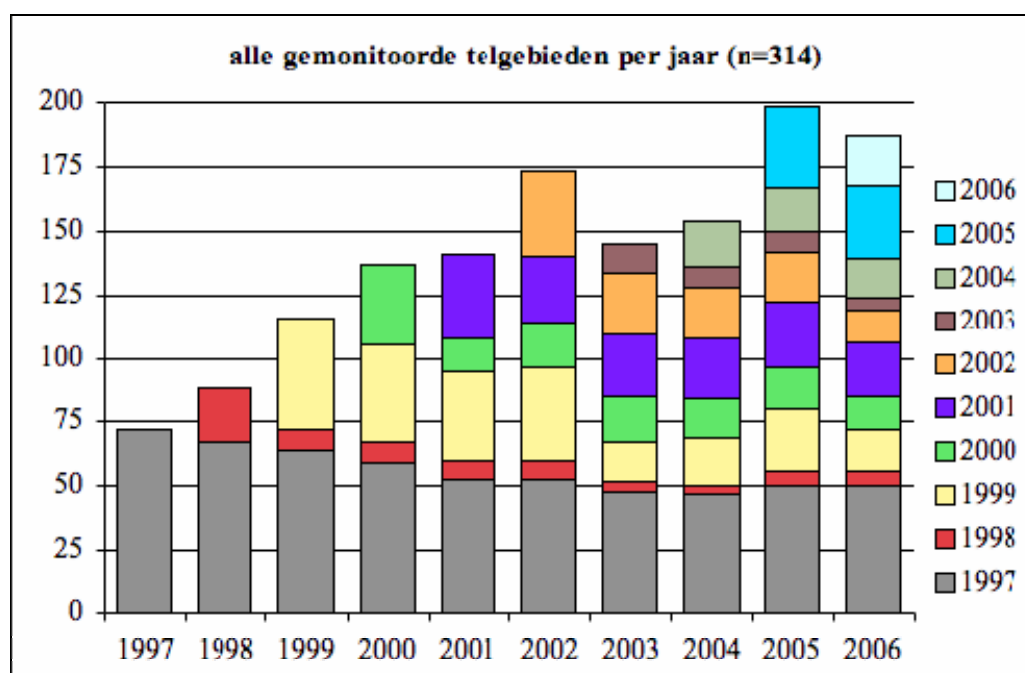
Veel afdelingen verzorgden weer tal van lezingen en excursies, waarbij er ook steeds meer aandacht voor vissen komt. Diverse vrijwilligers van RAVON in Flevoland waren zeer actief binnen het rugstreeppaddenonderzoek dat door het RAVON-kantoor in hun provincie werd uitgevoerd.

Werkgroep Monitoring

RAVON Werkgroep Monitoring coördineert en onderhoudt twee meetnetten: het Meetnet Amfibieën (sinds 1997) en het Meetnet Reptielen (sinds 1994). Beide meetnetten maken deel uit van het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) en worden ondersteund door het Centraal Bureau voor de Statistiek en gefinancierd door de Directie Kennis van het Ministerie LNV. De monitoringsgegevens worden verzameld door ± 600 vrijwilligers die door het gehele land actief zijn. Naast het verzorgen van lezingen en excursies besteedt de Werkgroep Monitoring veel tijd aan het bezoeken van vrijwilligers en hun monitoringslocaties. In 2006 lag de nadruk op het uitbreiden van het aantal meetlocaties van het Meetnet Amfibieën waarbij de kamsalamander speciale aandacht kreeg. Ter illustratie is de trend van de boomkikker bijgevoegd en de groei van het aantal getelde plots van het Meetnet Amfibieën.

Figuur 1: Trend van de boomkikker voortkomend uit het Meetnet Amfibieën

Figuur 2: De groei in het aantal getelde gebieden van het Meetnet Amfibieën

Het Publicatiebureau

Het Publicatiebureau, al weer jarenlang gerund door Wim en Jacqueline Dinnessen, was aanwezig bij diverse lezingendagen, excursies en manifestaties, zoals de Limburgse Genootschapsdag, het streeksfestival in 't Groene Woud te Oisterwijk, de SOVON-dag en de RAVON-dag.

Werkgroep Adderonderzoek Nederland (WAN)

De WAN is een werkgroep die zich als doel heeft gesteld om onderzoek te doen naar de adder en zijn leefgebieden ten behoeve van een duurzaam behoud van de adder in Nederland.

In 2006 heeft de WAN gewerkt aan de volgende onderzoeksprojecten:

- populatieonderzoek (Meinweggebied in Limburg, Hijkerfeld en Gasterse Duinen in Drenthe, Wolfhezerheide in Gelderland en Boswachterij Staphorst in Overijssel)
- overwintering & temperatuurverloop hibernacula
- telemetrisch onderzoek
- genetische diversiteit adder in Nederland en Europa
- registratie van en onderzoek naar adderbeten
- protocol Adderbeet (voor medisch specialisten)
- predatie van wilde zwijnen op adders

De WAN heeft meegewerkt aan een tekst over adders voor een kinderboek. Ook werd de monografie geschreven van de adder op www.ethologie.nl en is er geschreven aan atlasteksten over de adder. Verder is er gewerkt aan het in kaart brengen van de achteruitgang van de adder in Nederland met behulp van GIS.

Werkgroep Poldervissen

De werkgroep Poldervissen is opgericht in 2000. Het belangrijkste doel van de werkgroep Poldervissen is het onder de aandacht brengen van vissen die voorkomen in polderwateren. Resultaten van onderzoek en inventarisatie moeten hun weg vinden in het beleid, zodat dit beter afgestemd kan worden op de eisen die poldervissen stellen aan hun leefomgeving.

In 2006 is er een eind gekomen aan het veldwerk voor het project 'Vissen in de West-Betuwe'. In twee jaar tijd zijn er in 275 kilometerhokken één of meerdere locaties bemonsterd (ruim 50% van het totaal aantal kilometerhokken). Het onderzoeksgebied is gelegen tussen de rivieren Waal en Lek en het Amsterdam Rijnkanaal en de snelweg A27. Tevens zijn de voorbereidingen getroffen om deze omvangrijke database in een boek te gieten. RAVON Werkgroep Poldervissen zal dit in samenwerking doen met Waterschap Rivierenland en de vrijwilligers die actief hebben geholpen tijdens het veldwerk in de afgelopen twee jaar.

In oktober 2006 zijn de nieuwe veldgidsjes 'Herkenning Zoetwatervissen' en 'Het waarnemen van zoetwatervissen' verschenen. Vooral bij de laatste is de inbreng van de Werkgroep Poldervissen groot geweest. Dit uitte zich onder meer in een medeauteurschap van een van onze bestuursleden.

In november 2006 is het artikel 'Werkgroep Poldervissen & RAVON - Onderzoek in de haarvaten' verschenen in het nieuwe vakblad VISIONAIR. Dit blad wordt uitgegeven door Sportvisserij Nederland. Het artikel beschrijft waar de Werkgroep Poldervissen voor staat en welke activiteiten er vanaf 2000 hebben plaatsgevonden met een doorkijk naar de nabij toekomst.

De Werkgroep Poldervissen heeft de RAVON vissencursus gegeven op het landelijke congres van de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie) te Voorburg. Daaruit voortgekomen is een velddag vissen voor NJN Den Bosch en omgeving.

Eind 2006 is een begin gemaakt tussen de samenwerking met het RAVON kantoor en de Werkgroep Poldervissen m.b.t. de inhaalslag poldervissen. Hiervoor wordt in 2007 een inventarisatiemethode uitgedokterd, die vooral toegespitst zal zijn op de grote- en kleine modderkruiper en de bittervoorn. Deze methode wordt in 2007 in de praktijk getoetst, alvorens vrijwilligers ermee aan de slag kunnen gaan.

Tenslotte heeft de Werkgroep Poldervissen afscheid genomen van Gé van Beek. Gé was vijfenhalf jaar lang een betrokken bestuurder van de werkgroep. Inmiddels zijn twee nieuwe bestuursleden aangetrokken.

Een deel van de vrijwilligersgroep die elke eerste vrijdag van de maand heeft deelgenomen aan het project 'Vissen in de West-Betuwe' in 2005 en 2006.

Foto: Fabrice Ottburg

RAVON-DAG

Ook in 2006 was er weer een succesvolle RAVON-dag. Ruim 200 donateurs, vrijwilligers, beheerders en andere geïnteresseerden kwamen hiervoor naar Nijmegen. Deze RAVON-dag stond in het teken van "Onderzoek" en dan met name het verkennen van de onderzoeksmogelijkheden voor vrijwilligers. Gedurende de dag zijn meerdere lezingen gegeven over professioneel uitgevoerd, wetenschappelijk onderzoek en vrijwillig uitgevoerd, maar niet minder interessant, onderzoek. Op de dag is afscheid genomen van voorzitter Rob Lenders. Hij is vanaf de oprichting actief geweest in RAVON en de laatste 13 (!) jaar als voorzitter. Als cadeau kreeg Rob een fraaie ingelijste tekening. Tevens is de instelling van de "Rob Lendersprijs" aangekondigd. Deze prijs zal worden uitgereikt aan mensen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt op het gebied van bescherming van reptielen, amfibieën en vissen en dit ook actief hebben uitgedragen.

De aanwezigen konden ook kennis maken met de nieuwe voorzitter van RAVON Hero Prins. Door het informele karakter van de dag, konden in de wandelgangen ruimschoots contacten worden gelegd tussen vrijwilligers, beheerders en onderzoekers. De dag werd afgesloten met een spectaculaire en fraaie diapresentatie over reptielen en amfibieën.

Er waren dit jaar aanzienlijk meer standhouders, waaronder ook weer onze Vlaamse collega's en een Duitse fabrikant van geleidingsschermen voor amfibieën. De borrel aan het eind van de dag was nieuw en werd als zeer gezellig ervaren.

Samenvattingen van de lezingen plus een foto-impressie van de RAVON-dag 2006 zijn te vinden op de website (www.ravon.nl).

Afscheid Rob Lenders als voorzitter

DAGELIJKS BESTUUR EN ALGEMENE BESTUUR

Het Dagelijks Bestuur van RAVON vergaderde in 2006 4 keer, het Algemeen Bestuur kwam 2 keer bij elkaar. In het AB is besloten dat er een Meerjarenplan zal komen voor de komende 5 jaar.

Per januari 2006 bestond het Dagelijks Bestuur uit Rob Lenders (waarnemend voorzitter ad interim), Guus Delger (penningmeester) en Frans van Erve (kandidaat bestuurslid). Per 31 december 2006 bestond het Dagelijks Bestuur uit Hero Prins (voorzitter), Guus Delger (penningmeester), Frans van Erve (lid) en Rob Lenders (lid).

SAMENWERKING

RAVON participeert in enkele samenwerkingsverbanden op het gebied van natuuronderzoek en -bescherming.

- RAVON is lid van de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF) die onderzoeksactiviteiten door vrijwilligers op het gebied van planten en dieren coördineert. De VOFF entameert gezamenlijke projecten. Enkele voorbeelden zijn het realiseren van cursussen voor het werven van nieuwe vrijwilligers, inbreng bij de Inhaalslag Verspreidingsonderzoek en projecten op het gebied van laagdrempelige invoermodules voor waarnemingen en verbeteringen in de databases van de PGO's (EcoGRID-project). RAVON participeerde actief in de discussies over de koers van de organisatie. De discussie heeft o.a. geleid tot een andere financiële onderbouwing (een contributiesysteem van de 10 leden) en een besluit dat de VOFF zelf geen projecten meer zal uitvoeren. De PGO's (zoals RAVON) zullen verantwoordelijk zijn voor de uitvoer van de projecten, in naam van de VOFF.
- Tevens participeert RAVON in het Platform Soortbeschermende Organisaties (PSO) dat soortgerichte beschermingsactiviteiten op landelijk niveau behartigt. In 2006 heeft

het PSO onder andere hard getrokken aan het tot stand komen van het nieuwe soortenbeleid: het leefgebiedenbeleid. Probleem was nog wel dat er in 2006 amper gelden ter beschikking zijn gesteld om dit nieuwe soortenbeleid gestalte te geven, ondanks een kritisch rapport van de Raad van het Landelijk Gebied, dat aangaf dat er vele miljoenen extra geïnvesteerd moesten worden. Daarnaast is het PSO betrokken bij een aantal gedragscodes in het kader van ontheffingen van Flora- en faunawet.

- RAVON maakt ook deel uit van het NCN (Nederlands Centrum voor Natuuronderzoek), een consortium van de Radboud Universiteit Nijmegen, Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica, afdeling Dieroecologie, afdeling Oecologie, afdeling Milieukunde, Stichting Bargerveen, SOVON Vogelonderzoek Nederland, VOFF en RAVON. In NCN-verband zijn ondermeer colleges gegeven en zijn studenten geworven om in Nijmegen hun stage te lopen. RAVON maakt dankbaar gebruik van de door de Radboud Universiteit aangeboden kantooruimte.
- RAVON Werkgroep Monitoring (WM) werkt samen met de Universiteit van Amsterdam. Zo worden er bijvoorbeeld regelmatig colleges gegeven en studenten begeleid. RAVON WM maakt dankbaar gebruik van de door de Universiteit van Amsterdam aangeboden kantooruimte.
- RAVON participeert in het Vissennetwerk. Het Vissennetwerk is een netwerk van personen die informatie, kennis en ideeën uitwisselen, zowel vanuit een wetenschappelijke als praktische invalshoek, gericht op vissen, visserij en de leefomgeving van vissen. RAVON neemt actief deel aan het netwerk. Dit jaar is er gewerkt aan de thema's soort- en gebiedbescherming, vismigratie, benutting van visstanden en de bescherming van de paling.

KANTOOR

Medewerkers

Op 31 december 2006 waren 25 personen werkzaam bij RAVON in Amsterdam en Nijmegen. Alle medewerkers werken in deeltijd; in totaal gaat het om 14,7 fte. We hebben afscheid genomen van onze collega Bjorn Prudon, die voor een half jaar naar Canada vertrok.

In Amsterdam bij de Werkgroep Monitoring waren werkzaam: Annie Zuiderwijk, Ingo Janssen, Gerard Smit, Edo Goverse en Hielke Praagman. In Nijmegen: Wilbert Bosman, Ronald Zollinger, Jeroen van Delft, Raymond Creemers, Frank Spikmans, Arnold van Rijsewijk, Jöran Janse, Erik Jan Hofmeyer, Marjan Verdijk, Peter Frigge, Elvira Werkman, Annemarie van Diepenbeek, Rob van Westrienen, Pien Hoogma, Ans Elburg, Jelger Herder, Richard Struijk, Frans Kuenen, Jan Kranenbarg en Annemarieke Spitzen. Tijdelijke krachten waren: Alfred Ngwan, Dirk Huisman en Hylke Bergisch.

Medewerkers RAVON

Op het kantoor in Nijmegen hebben een viertal vrijwilligers een grote bijdrage geleverd aan onder andere het invoeren van waarnemingen, het verbeteren van de bibliotheek, de vernieuwing van de website en de donateursadministratie: Eric Brands, Piet Spaans, Freek Tissen en Andres Engelbert. Hartelijk dank voor jullie inzet!

PROJECTEN

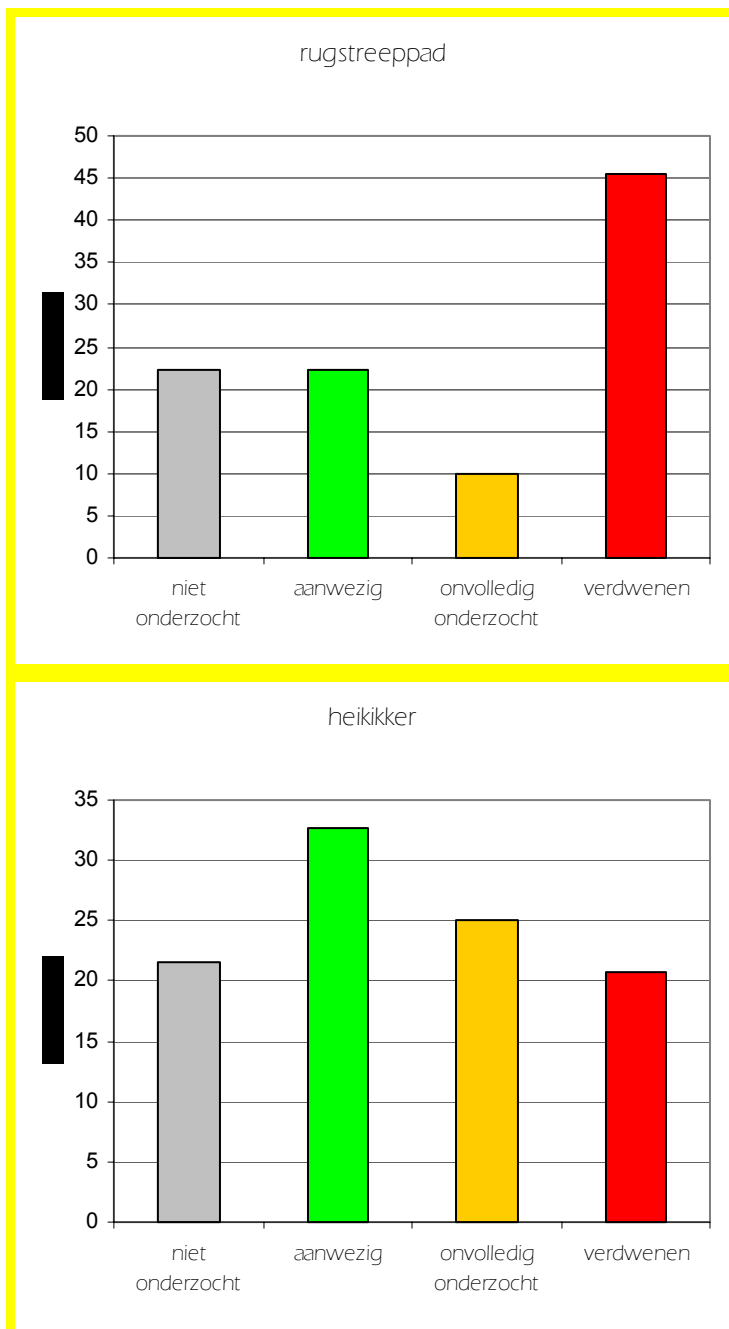
Groot en klein

RAVON heeft tal van grote en kleine projecten uitgevoerd in 2006. Voor een overzicht verwijzen we naar de publicatielijst achterin dit jaarverslag.

De Inhaalslag Verspreidingsonderzoek

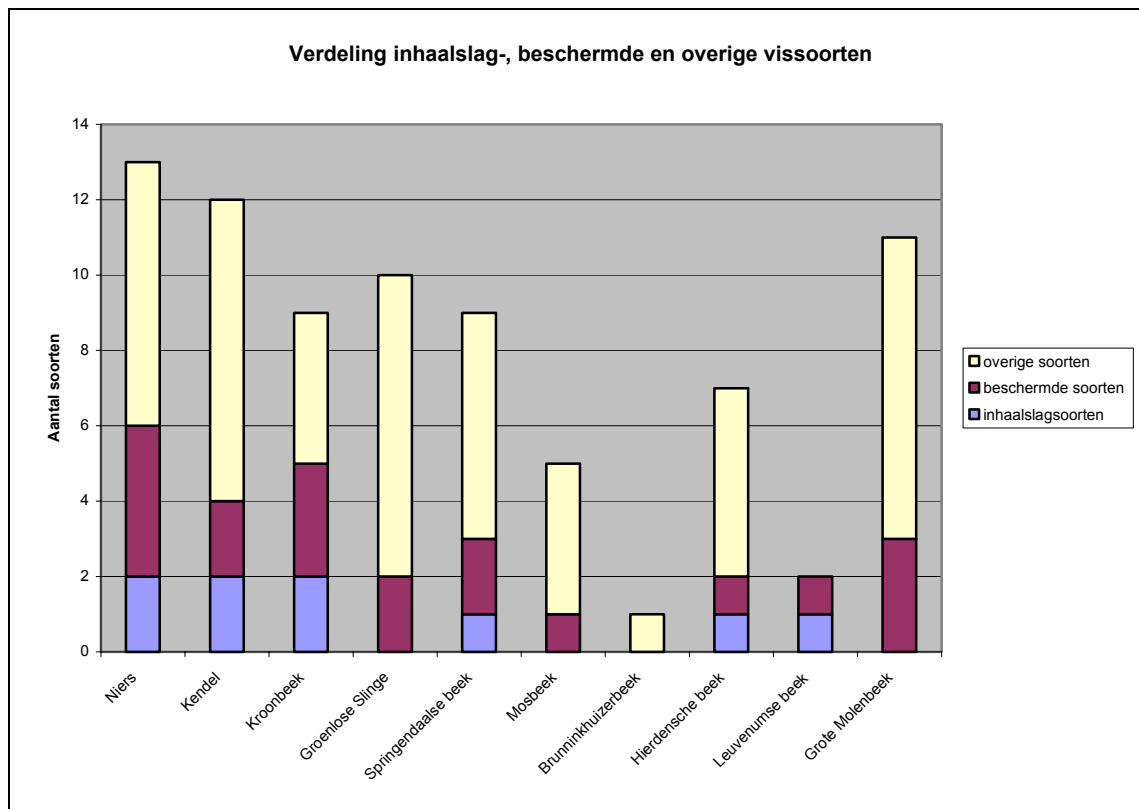
In 2006 is de Inhaalslag verspreidingsonderzoek voortgezet. Dit onderzoek loopt al vanaf 2004. Het is uitgevoerd in opdracht van de Gegevensautoriteit i.o, Ministerie van LNV en behelst het met vrijwilligers actualiseren van verouderde waarnemingen van een groot aantal amfibieën-, reptielen- en vissoorten.

In 2006 kondigde het Ministerie van LNV een bestedingenstop af, nog voordat de opdracht daadwerkelijk was afgegeven. Daardoor kon RAVON niet volledig inzetten op de inhaalslag. Hierdoor deden er ook minder mensen mee dan in voorgaande jaren. Toch zijn er in 2006 ruim 600 onderzoeken uitgevoerd. Het beeld dat dit jaar voor de reptielen en amfibieën naar voren kwam, was per soort verschillend. Een soort als de rugstreeppad was in ruim 45 % van de gevallen verdwenen. Voor een pioniersoort is dat geen verrassing. De heikikker kon in een derde van de gevallen weer worden aangetoond.

Figuur 3: resultaten uit de Inhaalslag Reptielen en Amfibieën 2006

Voor de Inhaalslag verspreidingsonderzoek beekvissen zijn zeven excursies georganiseerd, waarbij in tien verschillende beken is gevist. Aan deze excursies hebben 87 personen deelgenomen en er zijn bijna 50 kilometerhokken geïnventariseerd. In totaal zijn ruim 3500 vissen van 21 verschillende soorten gevangen. In ruim 65% van de onderzochte beken zijn daadwerkelijk inhaalslagsoorten aangetroffen. In bijna 90% van de beken kwamen beschermde soorten voor.

Figuur 4: Verdeling van inhaalslag-, beschermde en overige vissoorten die tijdens de excursies zijn aangetroffen. Inhaalslagsoorten behoren ook tot beschermde vissoorten.

Atlas van reptielen en amfibieën in Nederland

Dit jaar is voor de atlas subsidie verkregen van de provincies Utrecht en Zeeland en van het Ministerie van LNV, de Gegevensautoriteit Natuur i.o. Hiervoor zijn wij hen zeer erkentelijk! De beide redacteuren Raymond Creemers en Jeroen van Delft konden voor een groot deel van hun tijd vrijgemaakt worden om aan de atlas te werken. Dat leidde tot het afronden van het manuscript in december en het aanbieden ervan aan de uitgever net na de jaarwisseling. Diverse externe deskundigen hebben algemene hoofdstukken ondertussen becommentarieerd en dit commentaar is verwerkt.

Soortbeschermingsplan boomkikker

Vanuit het Ministerie van LNV is een jaar verlenging gegeven voor de uitvoering van het soortbeschermingsplan boomkikker. De aanleg van basisbiotopen voor de boomkikker vordert minder snel dan in het plan staat vermeld. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door een gebrek aan financiële middelen die rechtstreeks voor dit plan inzetbaar zijn. Budgetten moeten veelal gerealiseerd worden door mee te liften met andere (gebiedsgerichte) projecten, Programma Beheer, OBN, reconstructie, etc. Daardoor is er veel tijd voor voorbereiding en overleg nodig. Dat neemt niet weg dat er wel successen worden geboekt. De opmars van de boomkikker in de Achterhoek zet zich verder voort en in Zeeuws-Vlaanderen worden door de soort voorzichtig aan ook nieuwe leefgebieden in natuurontwikkelingsgebied veroverd. De basisbiotopen in het kader van het LIFE AMBITION project werpen vruchten af. Zo werden nabij Enschede al enkele mannetjes kwakend in de

nieuwe poelen aangetroffen. In 2006 zijn middels dit plan veel nieuwe wateren gerealiseerd in het IJzerenbosch in Midden-Limburg. Dit project loopt nog door tot en met 2008. Tenslotte is het achtergronddocument van het SBP Boomkikker gepubliceerd (Crombaghs et al., 2006), waar veel informatie in staat over de afzonderlijke boomkikkerleefgebieden.

Soortbeschermingsplan knoflookpad

In het kader van het beschermingsplan knoflookpad zijn drie onderzoeken uitgevoerd. In de omgeving van Lichtenvoorde kwam in 2005 een nieuwe vindplaats van de knoflookpad aan het licht. Uit deze regio waren al wel historische waarnemingen bekend. In opdracht van de provincie Gelderland is in 2006 onderzoek gedaan om het voortplantingswater te achterhalen. Er werd een populatie herontdekt waar in 1975 voor het laatst knoflookpadden werden waargenomen. Dit is op drie tot vier kilometer afstand van de landvondst uit 2005, waarvan het voortplantingswater niet werd ontdekt.

In het noordwesten van Overijssel is op landgoed Eese en in de omgeving van Paasloo onderzoek gedaan. Van de omgeving Paasloo zijn in het RAVON-archief meldingen aanwezig. Helaas is de knoflookpad niet teruggevonden.

In 2004 is het zuidelijk deel van de Hondsrug in Drenthe onderzocht op het voorkomen van de knoflookpad. Dit leverde een vijftal nieuwe vindplaatsen op. Omdat ook het noordelijk deel van de Hondsrug potenties leek te hebben is hier in 2006 in opdracht van Landschapsbeheer Drenthe onderzoek verricht. Veel van de onderzochte wateren waren met vis bezet. Dat is mogelijk de reden waarom geen nieuwe vindplaatsen van de knoflookpad zijn ontdekt.

Tijdens verschillende bijeenkomsten in het land zijn door Wilbert Bosman lezingen gehouden over de ecologie van de knoflookpad. Door een steeds groter wordende groep knoflookpad-minnaars zijn in 2006 weer via het levendige emailcircuit "knoflookpad", dat ieder voorjaar tegelijkertijd met de knoflookpad uit de winterslaap komt, weer waarnemingen uitgewisseld. Het hele jaar door is er met overheden, beheerders en vrijwilligers overleg geweest over beheersmaatregelen voor de knoflookpad.

Soortbeschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad

Het beschermingsplan geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad is in 2006 in een afgeslankte vorm voortgezet. Naast beheersmaatregelen voor de geelbuikvuurpad zijn in 2006 in het kader van LIFE-AMBITION vooral beheersmaatregelen voor de vroedmeesterpad uitgevoerd. In opdracht van Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen is in samenwerking met bureau Natuurbalans/Limes Divergens in 2006 een actieplan geelbuikvuurpad / vroedmeesterpad opgesteld. Uit dit actieplan is een nieuw beschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad in Limburg voortgevloeid, dat begin 2007 in Maastricht is gepresenteerd.

In samenwerking met het RAVON-kantoor in Amsterdam is in 2006 de monitoring van beide soorten op de rails gezet. Met beperkte middelen is het toch gelukt om de monitoring, die al vanaf 2000 loopt, voort te zetten.

Begin juni zijn door Wilbert Bosman Duitse en Zwitserse vroedmeesterpad-specialisten drie dagen in Zuid-Limburg rondgeleid in gebieden waar de vroedmeesterpad voorkomt. Doel is ervaring uit te wisselen met betrekking tot de ecologie en het beheer van deze soort. In 2007 gaat de excursie naar België.

LIFE AMBITION project

In 2006 is de eerste van twee folders verschenen die in het kader van LIFE AMBITION worden gemaakt. RAVON adviseerde over de redactie en inhoud van de tekst. De folder heeft als doel een breed publiek te informeren over het LIFE-AMBITION project. Wat uitgebreider wordt ingegaan op het hoe en waarom van het project en door wie het project financieel wordt gesteund. De soorten worden beschreven waar het project betrekking op heeft en puntsgewijs worden de gebieden genoemd waar de projecten worden uitgevoerd. De folder is goed ontvangen en wordt gewaardeerd om zijn duidelijkheid en frisse vormgeving.

Op 8 september 2006 is in Cadier en Keer de eerste van twee internationale workshops gehouden die in het kader van het LIFE-AMBITION project zullen plaatsvinden. De organisatie van de workshop lag in handen van RAVON (Ronald Zollinger en Wilbert Bosman). De workshop had als hoofddoel eenieder te informeren over het LIFE AMBITION-project, verschillende vormen van soortspecifiek beheer, buitenlandse LIFE projecten en het Nederlandse soortenbeschermingsprogramma. De workshop is door 75 personen uit Nederland, België en Duitsland bezocht.

Dagvoorzitter was Ronald Lanter van het Ministerie van LNV (directie Natuur, Den Haag) die de verschillende voordrachten op een leuke wijze aan elkaar knoopte en zich als een goede discussieleider ontpopte. De eerste lezing door Wilbert Bosman van RAVON ging uitgebreid in op dit LIFE AMBITION project. Vervolgens gaf Paul Voskamp (provincie Limburg) een kijkje in de keuken van de provincie als het gaat om soortenbescherming in Limburg. De derde lezing kwam van onze oosterburen. Holger Buschmann (Universiteit Göttingen) vertelde over zijn beschermingsplan voor de geelbuikvuurpad in de "Landkreis Schaumburg". Ook daar is de geelbuikvuurpad ernstig bedreigd.

Na een uitgebreide lunch was het de beurt aan Harry van Buggenum (Waterschap Roer en Overmaas) over de historische en actuele situatie van de boomkikker in midden-Limburg. Joost Dewypelaere lichtte op een indringende wijze Life projecten in Vlaanderen toe. Er lopen hier meerdere, ook wat minder grote projecten. De lezingen zijn te vinden op de www.life-ambition.com.

Na de theepauze was er een excursie naar het Gerendal. Eerst per bus naar een nabijgelegen locatie en daarna wandelend in de zomerzon naar het Gerendal en de Berghofweide. Bij verschillende basisbiotopen en poelen is uitleg gegeven over de ecologische eisen die geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad aan hun biotoop stellen. De workshop is in de avondzon afgesloten met een diner in groeve 't Rooth in de nabijheid van roepende vroedmeesterpadden.

Verspreiding rugstreppad Flevoland

De rugstreppad is dé pioniersoort onder de Nederlandse amfibieën. Ze is zeer mobiel en altijd op zoek naar nieuwe geschikte leefgebieden. Dit is ook de reden dat in de provincie Flevoland bij de start van (bouw)projecten enkele malen rugstreppadden zijn aangetroffen op pas opgespoten terreinen. Omdat de soort beschermd is middels de Flora- en faunawet en internationale bescherming geniet middels de Habitatrichtlijn, bijlage 4 moesten deze projecten tijdelijk worden stil gelegd.

In opdracht van de provincie Flevoland en het Ministerie van LNV is in 2004 en 2005 Flevoland vlakdekkend onderzocht op het voorkomen van de rugstreepd. Hieraan werkten 22 vrijwilligers mee. In 2006 is in verder detail gekeken naar het landschapsgebruik van de rugstreepd in de Noordoostpolder. De resultaten van dit onderzoek dienen als basis voor het op te stellen managementplan rugstreepd Flevoland. In dit managementplan zal worden aangegeven hoe met de rugstreepd in bouwprojecten kan worden omgegaan.

Soortbeschermingsplan gladde slang Noord-Brabant

In 2006 verscheen het soortbeschermingsplan voor de gladde slang in Noord-Brabant. De gladde slang blijkt vooral last te hebben van versnippering, het achterwege blijven van beheer, of juist een te intensief beheer. Het plan is zeer praktisch van opzet. Mede door de regelmatige contacten van RAVON-medewerkers met zowel Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Bosgroep Zuid-Nederland als Landgoed de Moeren BV zijn veel belangrijke maatregelen uitgevoerd in de bos-, heide- en hoogveengebieden en zijn er al landbouwgronden verworven. Voor de komende jaren worden momenteel concrete uitvoeringsplannen ontwikkeld. Ook in de aangrenzende Belgische leefgebieden gaat men, aansluitend op Nederlandse projectgebieden, naaldbos kappen en corridors realiseren.

Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN): monitoring van de fauna

Het OBN stelt terreinbeheerders in staat herstelmaatregelen uit te voeren om achteruitgang van natuurwaarden door ondermeer verdroging, verzuring en vermessing tegen te gaan. RAVON heeft in 2006 in opdracht van Natuurmonumenten in een vijftal terreinen onderzocht hoe de genomen maatregelen uitpakken voor de herpetofauna. Regelmatige veldbezoeken resulteren in een actueel beeld van de herpetofauna en concrete aanbevelingen om de inrichting en het beheer van gebieden te verbeteren. Kleine aanpassingen in bijvoorbeeld de wijze waarop wordt geplagd, of een bosrand wordt beheerd, kunnen voor reptielen en amfibieën al snel gunstig uitpakken. Ook worden kwetsbare delen van een gebied in kaart gebracht, waar bijvoorbeeld een kern- of relictpopulatie aanwezig is, of waar overwinterd wordt. In het rapport zijn veel concrete aanbevelingen opgenomen.

In opdracht van Staatsbosbeheer heeft RAVON samen met de Vlinderstichting en EIS-NL onder VOFF-vlag een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd in Overijssel. De resultaten van zo'n onderzoek geven beheerders de kans hun aanpak beter af te stemmen op de aanwezige (herpeto)fauna.

Muurhagedissen op een te reactiveren spoorlijn

Behalve op de bekende vestigingswerken in Maastricht, leeft de muurhagedis ook op een verlaten spoorlijn. Deze lijn zal binnen enkele jaren weer in gebruik genomen worden. De muurhagedis is erg zeldzaam en gelukkig streng beschermd, zodat er eerst goed moet worden nagedacht over de gevolgen voor deze hagedis. RAVON zit in een begeleidingscommissie die compenserende maatregelen vaststelt. De omgeving van de spoorlijn zal worden ingericht naar de wensen van de muurhagedis. Er worden stapelmuren gebouwd, houtstapels gecreëerd, fourageerzones ingericht en er komt een reptielvriendelijk beheer. Met deze maatregelen zal de muurhagedis in staat zijn zich naast de spoorlijn duurzaam te handhaven. Datzelfde geldt ook voor de er voorkomende levendbarende hagedis en hazelworm.

EcoGRID en NDFF

In samenwerking met de Universiteit van Amsterdam (UvA) is er in 2006 hard gewerkt aan de structuur achter en het vullen van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). In dit grootschalige automatiseringsproject worden alle databanken van de PGO's omgebouwd en ingericht op de moderne eisen aan verantwoord databeheer. Daardoor komen data ook beter beschikbaar en wordt uitwisseling met derden vergemakkelijkt.

Ook aan de EcoGRID-kant is door de UvA hard gewerkt. Er zijn diverse queries gemaakt, zodat de gegevens dan wel informatie uit de NDFF gehaald kunnen worden.

Gegevensleveringen

RAVON handelde dit jaar 32 betaalde verzoeken om gegevens af. Via Het Natuurloket werd 25 maal opdracht voor de levering van gegevens verleend. Daarnaast zijn in 2006 twee abonnementen voor gegevenslevering afgesloten. RAVON vraagt voor het in bruikleen geven van de data een vergoeding voor de gemaakte kosten en een bijdrage in bestandsonderhoud en het coördineren van vrijwilligers. Deze vergoedingen zijn niet dekkend voor alle werkzaamheden die met het invoeren, controleren en beheren van honderdduizenden waarnemingen en met het coördineren van het vrijwilligersnetwerk gemoeid zijn. De gegevensleveringen zijn dus niet kostendekkend, maar RAVON vindt het van dusdanig groot belang, dat wel op deze ingeslagen weg wordt verder gegaan.

Gratis gegevensleveringen

Wanneer gegevens gebruikt worden voor studiedoeleinden of voor de verbetering en/of bescherming van het leefgebied van reptielen, amfibieën of vissen, worden gegevens onder bepaalde voorwaarden kosteloos geleverd. Ook worden gegevens soms gratis geleverd als achtergrondinformatie voor het geven van advies en het afstemmen van het beheer op het voorkomen van soorten.

Het aantal gratis gegevensleveringen is dit jaar gestegen tot 46.

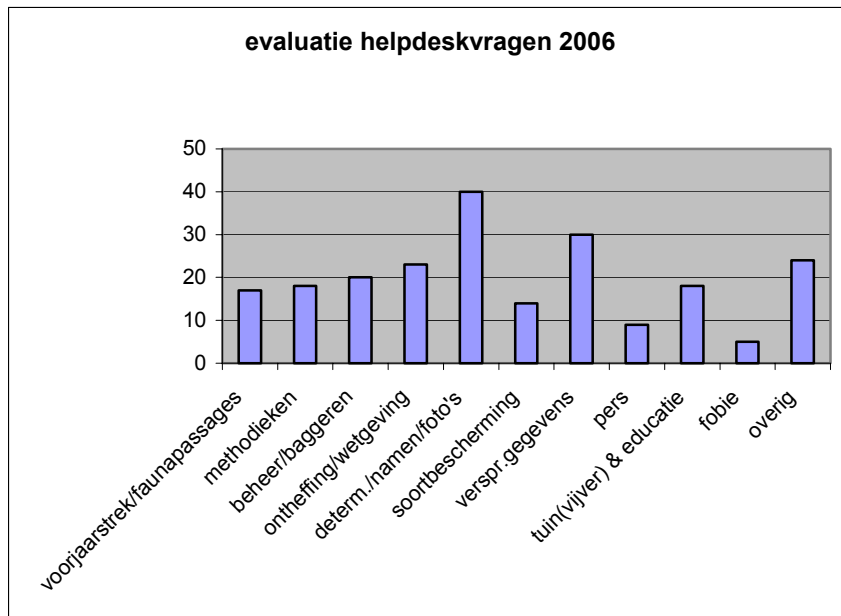
Uitgeven ontheffingen

Al een aantal jaren is RAVON gemachtigd om namens het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ontheffingen te verlenen aan onze vrijwilligers. Het gaat om ontheffingen voor verbodsbepalingen in artikel 9 en 10 van de Flora- en faunawet; het vangen, bemachtigen, met het oog daarop opsporen en het opzettelijk verontrusten van beschermde inheemse amfibieën, reptielen en vissen. Dit jaar zijn er maar liefst 560 ontheffingen verleend aan de vrijwilligers.

Helpdesk

Voor een adequate bescherming van zowel de dieren als hun leefgebieden, wordt RAVON regelmatig benaderd voor het geven van informatie. In 2006 werden 218 vragen door de Helpdesk afgehandeld (zie figuur 5). De gestelde vragen kunnen grofweg onderverdeeld worden in kennisvragen en vragen over de verspreiding van soorten. Voor het beantwoorden van de laatstgenoemde vragen, wordt ook gebruik gemaakt van de landelijke databank van RAVON. De kennisvragen zijn heel breed: determinatie, ziektes bij amfibieën, lesmateriaal, promotiemateriaal, inventarisatiemethodes, herkenning van individuele dieren, fobieën,

beheer- en inrichtingsvragen, gedrag van amfibieën en reptielen, vragen omtrent wet- en regelgeving enz. Naast lokale en regionale vraagstukken, wordt RAVON ook geraadpleegd voor grensoverschrijdende vragen. Nagenoeg alle helpdeskactiviteiten worden gratis afgehandeld.

Figuur 5: Het aantal helpdeskvragen per categorie

STUDENTEN EN ONDERWIJS

Ook dit jaar werd middels een college in het Milieukundevak Natuurbeheer en -ontwikkeling, deelgenomen aan het geven van onderwijs op de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Uiteengezet is op welke manier PGO's en de vele vrijwilligers in Nederland een belangrijke bijdrage leveren aan natuurbeheer en -beleid.

Cursussen over o.a. de herkenning en inventariseren van reptielen en amfibieën zijn op diverse locaties in het land gegeven. Dit jaar is voor het eerst ook een cursus verzorgd over beek- en poldervissen, waar veel animo voor blijkt te bestaan.

Annie Zuiderwijk en Ingo Janssen verzorgden voor de Universiteit van Amsterdam practica over de ringslang. Voor de Vrije Universiteit is in juni 2006 een college verzorgd over de reptielen en amfibieën van Nederland in het kader van de cursus "Biodiversiteit en ecologisch veldwerk".

In november is door RAVON een college verzorgd aan Hogeschool Larenstein in het kader van een studentenproject met als onderwerp de (her)inrichting van de IJsselvallei. Het college richtte zich met name op de knoflookpad en de kamsalamander.

Zes studenten hebben een stage bij RAVON in Nijmegen uitgevoerd. Drie stagiaires werkten mee aan het onderzoek aan de rugstreeppad in Flevoland onder leiding van Annemarieke Spitzen. In Zuid-Limburg hebben twee studenten ecologisch en populatieonderzoek verricht aan de geelbuikvuurpad. Een andere stagiaire heeft de door Dienst Regelingen afgegeven ontheffingen en de daar aan gekoppelde compenserende maatregelen onder de loep genomen. De laatste twee onderwerpen zijn begeleid door Wilbert Bosman.

OPDRACHTGEVERS

De opdrachtgevers (exclusief gegevensleveringen) in 2006 waren:

Alterra, Arfman, Bosschap, Bosgroep Midden-Nederland, Bosgroep Zuid-Nederland, Bureau Mertens, Bureau Waardenburg, De Vlinderstichting, DHV, Dienst Landelijk Gebied, Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Europese Unie (LIFE-fonds), Gegevensautoriteit Natuur i.o. van LNV, Geldersch Landschap, gemeentes Arnhem, Baarn, Bunnik, Den Bosch, Nijmegen en Veghel, Helicon Opleidingen Velp, Hogeschool Larenstein, Landschap Overijssel, Landschapsbeheer Drenthe, Milieu- en Natuurplanbureau, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Nationaal Park Sallandse Heuvelrug, Het Natuurloket, de provincies Drenthe, Flevoland, Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Overijssel, Platform Soortenbeschermende Organisaties, Prorail, RIVM, Rijkswaterstaat, RIZA, Schuytgraaf, SOVON, Staatsbosbeheer, Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen Limburg, Unie van Waterschappen, Vereniging Natuurmonumenten, Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland, Vereniging Onderzoek Flora en Fauna, Vitens, VSB-fonds, VZZ en de waterschappen Groot Salland, Reest en Wieden en Zuiderzeeland.

Subsidies zijn ontvangen van de provincies Drenthe, Flevoland, Gelderland, Zeeland en Utrecht, Natuurmonumenten, Prins Bernhard Cultuurfonds, Staatsbosbeheer, Vereniging PSO, Waterschap Rijn & IJssel, Gemeente Oost Gelre, Winterswijk en Sportvisserij Nederland. De Radboud Universiteit Nijmegen huisvestte RAVON Nijmegen en de Universiteit van Amsterdam huisvestte RAVON Werkgroep Monitoring, waarvoor onze grote dank!

Wij zijn onze opdrachtgevers, subsidiegevers en de Radboud Universiteit en de Universiteit van Amsterdam zeer erkentelijk voor het in RAVON gestelde vertrouwen en de prettige samenwerking!

WEBSITE

Helaas lukte het niet om in 2006 de geheel vernieuwde website te presenteren, zoals was aangekondigd. Wel werd er hard aan gewerkt, waardoor de site in februari 2007 online ging.

TIJDSCHRIFT

Van het tijdschrift RAVON zijn in 2006 drie nummers verschenen (nrs. 22 tot en met 24). In 2007 wordt naar vier nummers gestreefd. De jaargang was gevarieerd. In de zeven artikelen stonden twee keer vissen centraal, twee keer amfibieën, twee keer reptielen en een keer vissen én amfibieën. Het tijdschrift RAVON kent een gemiddelde oplage van 950 exemplaren.

INTERNATIONALE ZAKEN

Op het internationaal symposium "Common Lizard", gehouden van 17 t/m 19 november 2006 in het Koenig Museum in Bonn hebben Annemarieke Spitzen en Frans Kuenen een lezing gehouden over een project waarbij de levendbarende hagedis als modelsoort fungeert. Het project wordt in de loop van 2007 verder uitgewerkt. Het is de bedoeling dat het uitmondt in een promotietraject.

Wilbert Bosman bezocht in November de "Jahrestagung des Arbeitskreises Amphibien und Reptilien NordRhein-Westfalen" in Duisburg met verschillende interessante lezingen.

In mei zijn onderzoekers van de knoflookpad uit Frankrijk drie dagen op bezoek geweest en door Wilbert Bosman door het land geleid om een indruk te krijgen van de ecologie van de knoflookpad in Nederland.

In juni heeft Wilbert Bosman met herpetologen van Hyla/Natuurpunt en ambtenaren uit België de laatste leefgebieden van de knoflookpad in Vlaanderen bezocht en adviezen gegeven met betrekking tot het beheer van die gebieden.

In het kader van het project van de Muurhagedis en de reactivering van de spoorlijn Maastricht–Lanaken zijn door Frank Spikmans en Wilbert Bosman contacten gelegd met Duitse muurhagedissen experts waarbij aan twee gebieden een bezoek is gebracht. In mei is een leefgebied van de muurhagedis in de omgeving van Leuven bezocht waar de muurhagedis ook langs een spoor leeft.

FINANCIËN

De gezamenlijk omzet van RAVON Amsterdam en Nijmegen is flink gestegen ten opzichte van 2005 van ca. €745.000,- naar €1.046.000,-. De jaarrekening 2006 van RAVON gaat alleen over het deel van Nijmegen, daar de uitgaven van Amsterdam gescheiden zijn en via een aparte Stichting lopen. De reserve van RAVON is toegenomen tot €235.000,-. Wilt u meer weten over de financiën dan kunt u contact opnemen met RAVON Nijmegen: 024-3653270.